

Sammanställning för åtgärdsområde

37. Vege å

Denna sammanställning baseras på allmän information om åtgärdsområdet som varje länsstyrelse har tagit fram samt information som fanns i VISS i september 2014. Det kan finnas ytterligare förbättringsbehov och krävas ytterligare åtgärder för att nå god status i åtgärdsområdets vattenförekomster än de som anges här. I det fortsatta vattenförvaltningsarbetet är en prioritering av angivna åtgärdsförslag viktig.

Länsstyrelserna kommer fortsätta arbeta i VISS även under samrådsperioden, och kommer där det behövs komplettera med exempelvis mer data eller fler åtgärder. Det kommer då att synas i VISS och kan skilja sig från informationen i detta dokument.

Sammanfattning

Åtgärdsområdet Vege å sträcker sig från källområdet i skogsmark vid Söderåsen sydväster om Röstånga till mynningen i Skälderviken sydväster om Ängelholm. Delar av kommunerna Svalöv, Bjuv, Åstorp, Ängelholm, Helsingborg och Höganäs ligger inom området. Förutom det största vattendraget, Vege å, omfattar åtgärdsområdet även Humlebäcken, Hasslarpsån och samt ytterligare 13 mindre vattendrag i åtgärdsområdet.

Vege å och dess tillflöden är utpräglade jordbruksvattendrag. Åkermark dominerar starkt i den plattare norra och västra delen medan andelen skog är betydligt högre i den starkt kuperade sydöstra delen av åtgärdsområdet. Här finns stora ädellövskogar som täcker de branta slänterna på Söderåsen. Här finns också de mer eller mindre opåverkade delarna av åtgärdsområdet med höga naturvärden. De dominerande bergarter i åtgärdsområdet är sedimentära bergarter som skiffer och sandsten, som är överlagade av lera-finmo och morän lera. Vid Söderåsen dominerar Diabas och Gnejs, som också är överlagad av morän.

Det finns fem Natura 2000 områden i sydöstra delen och även nationalparken Söderåsen sträcker sig en liten bit in i den östra spetsen. I nationalparkens sprickdalar och ädel-lövskogar finns en unik flora och fauna. Särskilt mångfasetterad är förekomsten av vedlevande skalbaggar, ormbunsväxter, mossor, lavar och svampar.

Förutom den övre delen av Vege å, som har måttlig ekologisk status, har alla vattenförekomster i åtgärdsområdet dålig ekologisk status, tabell 1. Orsaken till att god ekologisk status inte nås är främst övergödning, men även fysisk påverkan och miljögifter spelar en stor roll. Det finns inga vattenförekomster som har bedömts ha problem med försurning eller främmande arter inom åtgärdsområdet. Det finns elva grundvattenförekomster i åtgärdsområdet, och alla innehåller dricksvattentäkter. I största delen av åtgärdsområdet finns goda till utmärkt goda uttagsmöjligheter och alla vattentäkter utom en har bedömts ha fullgott skydd. Det finns dock risk för att fyra grundvattenförekomster inte uppnår god kemisk status och två inte uppnår god kvantitativ status till 2021.

Tabell 1. Fördelningen av ekologisk status per vattenkategori i Vege åns åtgärdsområde. Siffran anger antal vattenförekomster som klassats till hög, god, måttlig, otillfredsställande eller dålig ekologisk status. För grundvatten god kvantitativ- och kemisk status samt otillfredsställande kvantitativ- och kemisk status. Även totala antalet ytvattenförekomster (VF) som har sämre än god ekologisk status (GES) eller för grundvattenförekomster (GVF) god kvalitativ status (GKvS) och god kemisk status (GKeS) visas.

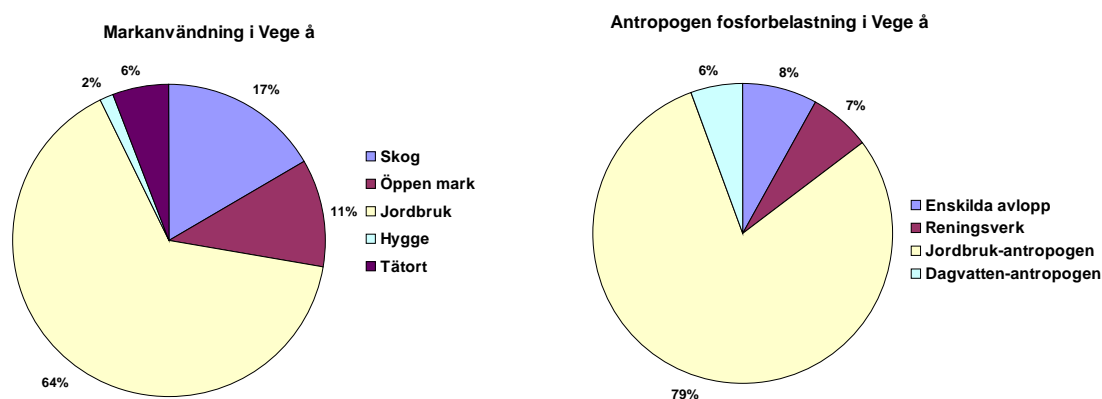
Status	Hög	God	Måttlig	Otillfredsställande	Dålig	Totalt antal VF < GES
Vattendrag	0	0	1	1	5	7
	God kvantitativ status	God kemisk status	Otillfredsställande kvantitativ status	Otillfredsställande kemisk status	Totalt antal GVF < GKvS kvantitativ status	Totalt antal GVF < GKeS kemisk status
Grundvatten	11	11	0	0	0	0

Övergödning

Åtgärdsområdet Vege å är 487 km². Markanvändningen domineras av åkermark på cirka 58 procent, medan skog utgör 19 procent och betesmark 4 procent. Kväveförlusterna från jordbruksmarken är mycket höga i hela åtgärdsområdet, medan fosfor förlusterna är höga i norra och västra delen och mycket höga i östra och södra delen av åtgärdsområdet. Med 11 300 djur är antal djurenheter mycket hög i åtgärdsområdet och inomhus intensiv djurhållning (kycklingar och grisar) dominerar starkt.

Betydande påverkan

På grund av väldigt produktiva jordar har jordbruket och livsmedelsindustrin stor betydelse i norra och västra delen av åtgärdsområdet och ett flertal större industrier och reningsverk använder Vegeån och dess tillflöden som recipienter för sitt avloppsvatten, figur 1. Problemet övergödning är delvis en effekt av att vattendragets naturliga vattenflöde påverkats genom till exempel dammbyggnation, kanalisering, kulvertering och dränering. En allt större andel hårdgjorda ytor inom åtgärdsområdet ökar mängden avrinnande dagvatten, som avrinner snabbare än om det infiltrerats. Detta medför i sin tur snabbare transporter av bland annat ökande mängder partiklar och näringsämnen.

Figur 1. Markanvändning och antropogen belastning av fosfor i Vege å åtgärdsområde.

Förbättringsbehov

Det årliga läckaget av antropogent fosfor utgör drygt 60 procent av det totala läckaget för Vege å åtgärdsområde. För att god status med avseende på näringsämnen skall kunna uppnås i avrinningsområdet bedöms att läckaget av totalfosfor måste minska med cirka 13 500 kg årligen. Skyddszoner, som bromsar tillförsen av näringsämnen och miljögifter saknas längs stora delar av vattendragen. Det finns risk att ingen av vattenförekomsterna i åtgärdsområdet uppnår god ekologisk status 2021.

Åtgärder

Under förvaltningscykeln 2009-2015 har ett antal åtgärder genomförts för att minska näringsbelastningen i Vege å åtgärdsområde, tabell 2.

Tabell 2. Genomförda fysiska åtgärder för övergödning i Vege å åtgärdsområde (VISS 20140915). Omfattningen visar hur många ha, st, eller annan enhet som omfattas av åtgärden. Effekt och kostnad är den sammanräknade effekten och kostnaden per åtgärdskategori. För mer information om åtgärds kategorier, se åtgärdsbiblioteket i VISS eller åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt.

Åtgärdskategori	Antal åtgärder	Omfattning	Effekt (kg/år)		Kostnad * (tusen kr)
			N	P	
Minskat kväveläckage med fånggröda	13	1 655 ha	952	-	310
Vallodling i slättlandskapet	14	2 822 ha	0	0	834
Vårplöjning	11	906 ha	12 684	23	175
Skyddszoner i jordbruksmark	11	142 ha	-	-	2 992
Våtmark för näringsretention	5	29 ha	-	79	25 931
Summa	54		13 636	99	30 242

- ingen effekt beräknad

* kostnad beräknad utifrån schablon eller inlagda värden i VISS av Länsstyrelsen.

I tabell 3 presenteras förslag på kostnadseffektiv åtgärds kombination med åtgärder som ansetts vara tillgängliga i Vege ås åtgärdsområde och som uppnår en effekt på ca 8 000 kg fosfor per år. Detta innebär att vi inte når reduktionsbehovet på 13 500 kg fosfor per år med de föreslagna åtgärderna och att fler åtgärder behövs. Om de föreslagna åtgärderna utförs får det samtidigt en positiv effekt på kväveläckaget med 14 607 kg kväve per år vilket bidrar till att uppnå reduktionsbehovet i kustvattnen. Den sammanlagda kostnaden för de föreslagna åtgärderna är cirka 39 miljoner kronor per år.

Vege ås mynning mot havet. Foto: Marie Eriksson

Tabell 3. Förslag på fysiska åtgärder för övergödning i Vege ås åtgärdsområde (VISS 20140915). Omfattningen visar hur många ha, st, eller annan enhet som omfattas av åtgärden. Effekt (fosfor,P, och kväve, N) och kostnad är den sammanräknade effekten och kostnaden per åtgärdskategori. För mer information om åtgärds kategorier, se åtgärdsbiblioteket i VISS eller åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt.

Åtgärdskategori	Antal åtgärder	Omfattning	Effekt (kg/år)		Kostnad * (tusen kr/år)
			N	P	
Anpassade skyddszoner	7	29 ha	-	803	286
Installera P-fällning för bräddat avloppsvatten	4	4 st	-	251	113
Kalkfilterdike	5	349 ha	-	54	220
Minskat P-läckage vid spridning av stallgödsel	7	191 678 kg	-	1 300	2 145
Skyddszoner i jordbruksmark	6	722 ha	-	112	6 508
Strukturkalkning	6	381 ha	-	70	0
Fosfordamm	7	18 ha	12 474	2 121	913
Våtmark för näringsretention	7	119 ha	-	464	1 905
Åtgärdande av EA till hög skyddsnivå	6	2 127 st	-	103	2 802
Åtgärdande av EA till normal skyddsnivå	1	2 133 st	2 133	1 271	16 483
Ökad rening av P till 0,1 mg/l vid avloppsreningsverk	4		-	1 509	7 484
Summa	60		14 607	8 060	38 859

- ingen beräknad effekt

* kostnad beräknad utifrån schablon eller inlagda värden i VISS av Lst. Kostnaden är utslagen på respektive åtgärds livslängd.

I åtgärdsområdet finns fyra grundvattenförekomster som bedöms vara i risk att inte uppnå god status med avseende på bland annat näringsämnen. Hänsyn bör tas till dessa förekomster då åtgärder mot övergödning fördelas över området.

Miljögifter

Samtliga ytvatten i vattendistriktet är klassade till uppnår ej god kemisk status om kvicksilver räknas in. Den kemiska statusen, exklusive kvicksilver, i Vege å bedöms som god men riskerar att bli sämre till 2021. Länsstyrelsen har karterat de områden som är mest förorenade av miljögifter, som exempelvis vid äldre kemisk industri, träimpregnering eller pappers- och massabruk.

Betydande påverkan

De tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheterna i åtgärdsområdet domineras av avfallshantering, deponering och återvinning. Det finns också ett flertal jordbruks-verksamheter, avloppsreningsverk, kemikalieproducerande företag. Redan 1901 noterades att vattenkvaliteten i Vege å var negativt påverkad av jordbruk, industrier och tätorter och under 1979 talet ansågs Vege å vara en av Sveriges smutsigaste åar. Det finns fyra punktkällor med utsläpp till vatten. Nyvångsverkets avloppsreningsverk mynnar i Humlebäcken.

Inom Humlebäckens avrinningsområde finns dessutom en nedlagd träimpregneringsverksamhet som är en potentiell risk för vattenmiljön, MIFO riskklass 1. Findus Sverige AB samt Ekebro och Kågeröds avloppsreningsverk mynnar i Vege å. Under 2012 har utsläpp av Findus AB orsakat stora problem.

Förbättringsbehov

I grundvattenförekomsterna har den kemiska och kvantitativa statusen klassats som god i alla förekomsterna. Alla riskerar dock att inte nå god kemisk status till 2021. Den kemiska statusen av de sju vattendragsvattenförekomsterna har bedömts som god (exklusive kvicksilver) men kunskap

saknas om de prioriterade kemiska ämnen som statusklassningen ska baseras på. Sex av de sju ytvattenförekomsterna, eller 95 procent av vattendragens längd, riskerar att inte klara god kemisk status till år 2021. Bedömningen grundar sig på mätdata från ett fåtal lokaler inom länet.

Åtgärder

Under förvaltningscykeln 2009-2015 har ett antal åtgärder genomförts inom Vege å åtgärdsområde för att minska risken för problem på grund av miljögifter. Efterbehandling av miljögifter har skett på 30 platser och 8 odlingar utan bekämpningsmedel har genomförts inom Landsbygdsprogrammets miljöstödd.

För att kunna genomföra en tillförlitlig statusbedömning för varje enskild vattenförekomst krävs ett betydligt mer detaljerat dataunderlag än vad som finns att tillgå i dagsläget. Det behövs ytterligare utredningar för att med säkerhet kunna avgöra om det finns risk att god kemisk status inte nås och vilka åtgärder som är kostnadseffektivast för varje enskild vattenförekomst. Inhämtningen av denna kunskap, tillsammans med efterbehandlingsåtgärder, bedöms kunna ske till en kostnad av 70 – 600 tusen kronor per år. Det finns ett fåtal förslag på ett antal möjliga åtgärder för att minska risken för problem med miljögifter inom Vege å åtgärdsområde. Bland annat förslås efterbehandling av miljögifter på två platser och odling utan bekämpningsmedel på fyra platser inom åtgärdsområdet.

Fysiska förändringar och fysisk påverkan

Ett stort problem är de morfologiska förändringarna i vattendragen inom Vege å. Till exempel är en stor del av rinnsträckorna i de större vattendragen kraftigt utdikade. Tillsammans med ett flertal vattenuttag påverkar de morfologiska förändringarna även flödet på en del av vattenförekomsterna. Ett definitivt, tre partiella och ett obestämt vandringshinder påverkar spridningsmöjligheter för fisk och annat djurliv i Vege å negativt.

Enligt Hype modellen är den genomsnittliga vattenföringen (uppmätta värden mellan 1990 och 2011) i Vege å vid mynningen i havet 4,6 m³/s. Det finns stora säsongsvariationer i vattenföringen av Vege å eftersom större vattenmagasin som fördelar avrinningen jämt över längre tidsperioder saknas. Som konsekvens sker oftast stora översvämningar i området, särskilt under våren. Mellan 2000 och 2010 låg den genomsnittliga årsnederbörden i åtgärdsområdet mellan 800-1000 mm/år. Vegeån har en fallhöjd av 113m på en sträcka av ca 52 km.

Betydande påverkan

Idag är den fysiska påverkan på samtliga ytvattenförekomster i Vege å åtgärdsområde stor. Det är främst fysiska förändringar av vattendragsfåra till följd av utdikning som är av betydande påverkan. Även rensning av vattendrag för upprätthållande av markavvattning och barriärer har en betydande påverkan på flöde och morfologi.

Förbättringsbehov

Vege å har sju ytvattenförekomster (vattendrag) med dålig eller måttlig status. Det är framförallt morfologiska förändringar som behöver förbättras, men även flöde och kontinuitet i ett fåtal fall.

Åtgärder

Långa åsträckor saknar skuggning. Busk- och trädbevuxna skyddszoner (ekologiskt funktionella kantzoner) skuggar vattendraget vilket minskar risken för igenväxning i vattnet och bidrar till en mer jämn vattentemperatur och bättre förutsättning för bra syreförhållanden. Träden är också viktiga genom att rötterna stabiliserar åkanten och därmed minskar risken för erosion samt bidrar med död ved som ger både skydd och föda till vattenlevande organismer. Den döda veden bidrar till mer varierade strömförhållande. Trädbevuxna skyddszoner utgör en sådan åtgärd som bidrar till, utöver minskat näringsläckage, att öka landskapets vattenhållande förmåga och att fungera som filter mot erosion och bekämpningsmedel samt för att förbättra fiskens livsmiljö och att

minska igenväxningen av vattendraget och att höja vattnets temperatur genom att beskuggningen ökar. Vidare föreslås att tre fiskvägar och en utrivning av vändningshinder behöver genomföras för att förbättra kontinuiteten längs med ån.

Vattenuttag och skydd av dricksvatten

Jordbruket och industrier utnyttjar åns vatten som täkt för bl.a. bevattningsändamål. Vad gäller tillgången på grundvatten, kvantitativ status, har problem identifierats i en grundvattenförekomst i området. Inom avrinningsområdet finns grundvattentillgångar med bitvis goda uttagsmöjligheter. Här finns också många täkter som försörjer mindre samhällen med vatten.

Betydande påverkan

Dricksvatten kan bli förorenat av näringsämnen, miljögifter eller annat som kan göra att dricksvattnet inte klarar livsmedelsverkets krav från omgivande verksamheter inom åtgärdsområdet.

Förbättringsbehov

Förbättringsbehovet är att alla utpekade vattentäkter som inte har tillräckligt skydd idag ska åtgärdas. I Vege ås åtgärdsområde har det bedömts att det i en vattenförekomst, som har risk att inte uppnå normen, finns ett förbättringsbehov gällande vattenskyddsområde.

Åtgärder

I Vege ås åtgärdsområde behöver det upprättas eller förstärkas vattenskyddsområde vid en vattentäkt i Åstorp kommun.